

กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

Change Management Strategies to Promote Morality of Secondary School Students

คำตัน วิชัยคำจร กิทธิณส์ และคณะ

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ และ ๒) พัฒนากลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา วิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ๓๖๖ โรงเรียนและโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ จำนวน ๔ โรงเรียน เครื่องมือ คือ แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย และเทคนิค $PNI_{Modified}$ ตรวจสอบกลยุทธ์จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ๒๔ คน ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพปัจจุบันของการบริหารการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมาก (๓.๖๘) คุณธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง (๓.๓๗) สภาพที่พึงประสงค์ การบริหารการเปลี่ยนแปลงอยู่ในระดับมากที่สุด (๔.๗๓) คุณธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด (๔.๗๔) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น การบริหารการเปลี่ยนแปลงมีค่าเฉลี่ย ($PNI_{Modified} = 0.28$) คุณธรรมของนักเรียนมีค่าเฉลี่ย ($PNI_{Modified} = 0.39$) ๒. กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา มี ๔ กลยุทธ์ คือ ๑) กลยุทธ์เสริมสร้างความมั่นคงทางคุณธรรม ๒) กลยุทธ์เสริมสร้างสมรรถนะบุคลากรด้านคุณธรรม ๓) กลยุทธ์พัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ทางคุณธรรม และ ๔) กลยุทธ์เชื่อมโยงเครือข่ายคุณธรรม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the current situation and the desirable situation, and 2) to develop strategies to promote morality of secondary school students. Mixed method research was employed. The samples were taken from 366 schools and the best practice of morality in four schools. Instruments included questionnaires and interview forms. The analysis of data used descriptive statistics and a technique called Modified Priority Needs Index ($PNI_{Modified}$) was applied. The strategies were checked by 28 experts. The results showed: 1. The current situation of organization in the change management is high average (3.68) and the morality of students is average (3.37). In a

desirable situation, the change management is the highest (4.73) and the morality of students is the highest (4.74). According to the Index of needs (PNI_{Modified}), the change management is average (PNI_{Modified} = 0.28) and the morality of students is average (PNI_{Modified} = 0.39). 2. The strategies to promote morality of secondary school students include 4 strategies: 1. Strategy for Building Stability of Morals; 2. Strategy for Building, Strengthening and Promoting Staff moral competency; 3. Strategy for Strengthening and Developing Cultures of Moral learning; 4. Strategy for the Strengthening of a Coherent Network Moral System.

คำสำคัญ : การบริหารการเปลี่ยนแปลง/คุณธรรม/กลยุทธ์

Keywords: CHANGE MANAGEMENT/MORALITY/STRATEGY

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๕๙) :ฉบับสรุป มุ่งพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ มีคุณธรรม ในการดำรงชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๕๓) ตลอดจนการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้กำหนดความมุ่งหมายในการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทนต่อการเปลี่ยนแปลง ตอบสนองแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องต่อการ ปฏิรูปการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความ สมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน “มุ่งสู่สังคมอยู่เย็น เป็นสุข” ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน หรือ “ทุนมนุษย์” เป็นทุนที่สำคัญที่สุด เสริมสร้าง บทบาทของสถาบันครอบครัว สถาบันทาง

ศาสนา และสถาบันการศึกษา ในการยึดเหนี่ยว จิตใจ ปลูกฝังคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ความไม่โลภโลมเบียดเบียนผู้อื่น มีความรู้ ความรัก สามัคคี ความรักชาติและทำประโยชน์เพื่อ ส่วนรวมและมีความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีสติ มีปัญญา อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข รู้จักประมาณตน มีเหตุผลและรอบคอบ (สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๙) แต่ในสภาพสังคม ไทยปัจจุบันกลับไม่สงบสุข อันเนื่องมาจากความ เปลี่ยนของสภาพสังคมตามกระแสเทคโนโลยี สมัยใหม่ ทำให้เด็กและเยาวชนไทยมีคุณธรรม น้อยลง มีค่านิยมที่แตกต่างไปจากเดิม โดยเน้น ทางวัตถุมากกว่าการพัฒนาจิตใจ ก่อให้เกิด พฤติกรรมก้าวร้าว การแสดงออกในทางที่ผิด สอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (๒๕๕๓) ได้กล่าว ถึงคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ ด้านความรับผิดชอบน้อยลง ผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างที่ดี และ ส่งเสริมคุณธรรมให้แก่เด็ก สอดคล้องกับสำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๕๐) กล่าวถึง กระบวนการทางสังคมที่หล่อเลี้ยงผลิตเด็กรุ่นใหม่ ให้เปิดรับวัฒนธรรมทางตะวันตก เกิดการหลงใหล ของพฤติกรรมอย่างมีอิสรเสรีมากเกินไปจนขอบเขต ทำให้เด็กขาดความรอบคอบ เด็กขาดระบบคิด

มีการตีค่าระบบเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสมัยใหม่ การยึดครองระบบสื่อมวลชนด้วยแนวคิดธุรกิจ บริโภคนิยม วัตถุนิยม แบบเบ็ดเสร็จด้วยการเน้นไปที่เด็กและเยาวชน จนทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ทำให้สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ต้องมีบทบาทในการอบรม ให้ความรู้ ปลุกฝังคุณธรรม ให้กับเด็กมากขึ้น นอกจากนี้ สภาพคุณธรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการไม่มีคุณธรรม หรือมีคุณธรรมในระดับต่ำ ได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ด้านที่ได้ทำการสำรวจได้แก่ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีสติสัมปชัญญะ จิตอาสา ความขยันหมั่นเพียร และความรักชาติ อยู่ในระดับต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับช่วงอายุอื่นๆ และคุณธรรมที่มีค่าคะแนนต่ำมากที่สุด คือ ความมีสติสัมปชัญญะ รองลงมาคือ ความมีวินัยและความซื่อสัตย์สุจริต ตามลำดับ และกระบวนการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนปัจจัยความสำเร็จในด้านการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน ได้แก่ ๑) ผู้บริหาร ๒) ครูและบุคลากรภายในโรงเรียน ๓) การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรภายนอกอื่นๆ (วิริยา ศรีวิเชียร, ๒๕๕๑) แนวทางในการแก้ไขปัญหาในการจัดการศึกษาที่สมบูรณ์นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องอาศัยแนวคิดการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาที่เกิดขึ้นในโลกอย่างมากในแทบทุกด้าน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์ในอนาคตและการบริหารงานเพื่อจัดการศึกษาให้ได้ประโยชน์สูงสุด (ปองสิน วิเศษศิริ, ๒๕๔๙) โดยเฉพาะเมื่อการเปลี่ยนแปลงนั้นส่งผลกระทบถึงคุณธรรมของบุคคล จะเห็นได้จากการที่นักเรียนเรียนรู้ได้มากจากครูทั้งในด้านวิชาการ

และด้านการเป็นแบบอย่างจากผู้บริหารและครูผู้สอน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๗) ผู้บริหารการศึกษายุคใหม่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องสามารถเป็นผู้นำทีมงานในการบริหารโดยต้องตระหนักว่าคุณภาพคนต้องเกิดจากระบบการศึกษา (สนธิรัก เทพเรณู, ๒๕๔๗) นอกจากนี้ผู้บริหารควรคำนึงถึงการสร้างคุณภาพของคนทั้งวิชาการและคุณธรรมควบคู่กันกับการเป็นคนเก่งและคนดีที่สามารถช่วยเหลือสังคมได้ดังแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตโต) (๒๕๕๕) ที่กล่าวว่า สังคมจะมีสันติสุขได้ คนต้องรู้จักความสุขจากการให้ แม้คุณธรรมจะเป็นเรื่องภายในจิตใจก็สามารถแสดงออกได้โดยนำหลักธรรมที่อยู่ในใจโยงสู่การปฏิบัติในสังคม เริ่มจากในใจคนเกิดความเมตตาอยากให้คนอื่นเป็นสุขก็จะแสดงออกโดย “การให้” และใช้ฐานทางคุณธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (พรหมวิหาร ๔) เป็นการสร้างสมดุลของจิตที่มีธรรม ปลุกฝังนิสัยความเคยชินเป็นพื้นฐานของการทำความดี ให้เกิดความดีงามในจิตใจ เกื้อกูลสังคม นอกจากนี้การสอนคุณธรรมโดยนำหลักธรรมมาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาผู้เรียน ใช้ปัญญาให้เกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต พัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๔๔) นักเรียนระดับมัธยมศึกษาถือว่าเป็นกลุ่มที่กำลังจะเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ แต่กลับพบปัญหาการขาดคุณธรรมในด้านต่างๆ ปัญหาด้านคุณธรรมน้อยลง ผู้บริหารโรงเรียนยังขาดความรู้ในเรื่องของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมที่ถูกต้องให้

นักเรียน ทำให้ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญที่ต้องทำการวิจัยเกี่ยวกับด้านคุณธรรมโดยเฉพาะของนักเรียนมัธยมศึกษา เพื่อให้การศึกษามีส่วนช่วยให้เกิดการส่งเสริมคุณธรรมที่ถูกต้องให้นักเรียน ซึ่งผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารโรงเรียนด้านคุณธรรม ผู้บริหารเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนให้เกิดพลังหรือให้ระบบการส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

๒. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

๑) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ๒) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ๓) ร่างกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ๔) ประเมินความเป็นไปได้ ตรวจสอบความเหมาะสมของร่างกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ๕) ปรับปรุงและนำเสนอกลยุทธ์การ

เปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ผลการวิจัย

๑. ผลวิจัยสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่า

สภาพปัจจุบัน การบริหารการเปลี่ยนแปลงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในด้านการสร้างความมุ่งมั่นทางคุณธรรม และการเน้นภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง ส่วนคุณธรรมของนักเรียนโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความมุ่งมั่นศรัทธาในศาสนา

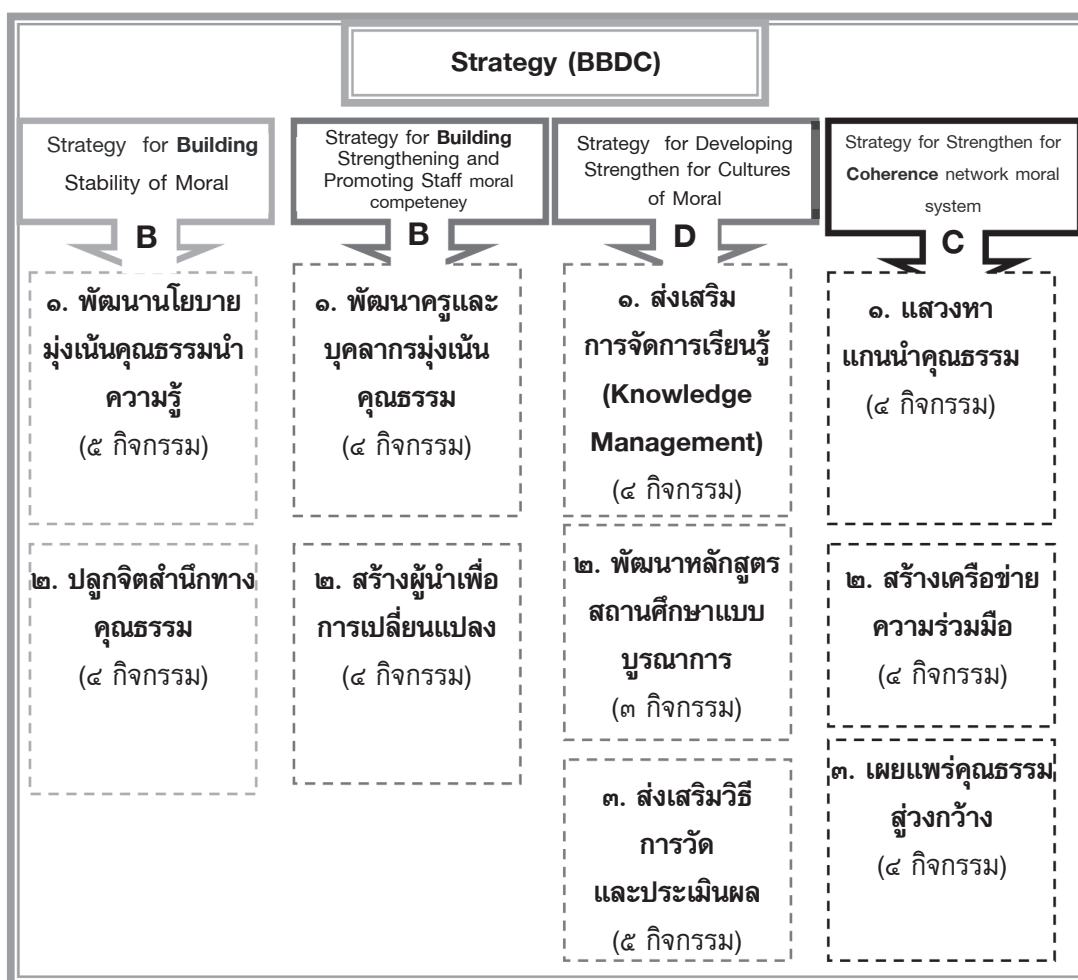
สภาพที่พึงประสงค์การบริหารการเปลี่ยนแปลงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ๒ ประเด็นคือ การสร้างความมุ่งมั่นทางคุณธรรม และการเน้นภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับสภาพปัจจุบัน และคุณธรรมของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ๓ ประเด็น คือ ๑) การเป็นแบบอย่างที่ดี ๒) ความมุ่งมั่นศรัทธาในศาสนาและ ๓) ความซื่อสัตย์สุจริต

ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือการพัฒนา ๓ ระดับคือ ๑) โรงเรียนกับชุมชน ๒) จังหวัด ๓) ประเทศชาติ และการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ และรองลงมาคือการพัฒนาวัฒนธรรมการประเพณีผล คุณธรรมของนักเรียนที่มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุดที่ต้องการพัฒนาคือ ความพอเพียง รองลงมาคือความรอบคอบ

๒. ผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียน

ระดับมัธยมศึกษา พบว่า กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา คือ กลยุทธ์ (BBDC) กลยุทธ์หลัก ๑๐ กลยุทธ์รอง ๔๑ กิจกรรม **B : ๑)** กลยุทธ์เสริมสร้างความมั่นคงทางคุณธรรม (Strategy for **Building** Stability of Moral) ประกอบด้วย ๒ กลยุทธ์รอง ๙ กิจกรรม **B : ๒)** กลยุทธ์เสริมสร้างสมรรถนะบุคลากร ด้านคุณธรรม (Strategy for **Building** Strengthening and Promoting Staff moral competency) ประกอบด้วย ๒ กลยุทธ์

รอง ๔ กิจกรรม **D : ๓)** กลยุทธ์พัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ทางคุณธรรม (Strategy for **Developing** Strengthen for Cultures of Moral learning) ประกอบด้วย ๓ กลยุทธ์รอง ๑๒ กิจกรรม และ **C : ๔)** กลยุทธ์เชื่อมโยงเครือข่ายคุณธรรม (Strategy for Strengthen for **Coherence** network moral system) ประกอบด้วย ๓ กลยุทธ์รอง ๑๒ กิจกรรมซึ่งสามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพ: กลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการอภิปรายออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

๑. การอภิปรายผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

๑) การบริหารการเปลี่ยนแปลงในสภาพปัจจุบันสอดคล้องกับสภาพที่พึงประสงค์คือ ผู้บริหารและครูมีการสร้างความมุ่งมั่นทางคุณธรรม และการเน้นภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารและครูให้ความสำคัญกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณธรรมโดยการสร้างความมุ่งมั่นทางคุณธรรมและเน้นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับ ขงจื้อ ๒๕๓๓ ที่กล่าวว่า ผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้จุดประกายให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลง ด้วยบทบาทสนับสนุนส่งเสริม และริเริ่มดำเนินการไปสู่การเปลี่ยนแปลง ขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง (Change) โดยใช้แรงผลักดันสร้างเป้าหมายทางคุณธรรม (Engaging People's Moral Purpose) นอกจากนี้ความต้องการจำเป็นในด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการพัฒนา คือ การพัฒนาใน ๓ ระดับ โรงเรียนกับชุมชน จังหวัดและประเทศชาติ แนวคิดของ Nikols (2007) การบริหารการเปลี่ยนแปลงเป็นการจัดระบบงานใหม่ที่มีประสิทธิภาพ และ Senge (2002) พบว่าความท้าทายที่ผู้นำต้องกล้าเผชิญคือความเปลี่ยนแปลงในสภาพที่กำลังเสื่อมลงของสังคม

ครอบครัวและการศึกษา เนตรพัฒนา ยาวีราข (๒๕๕๐) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการสำหรับอนาคต (Change and the future of management) ซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและความอยู่รอดและภายใต้สภาวะการแข่งขันของโลก ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพต้องพร้อมที่จะเผชิญกับความไม่แน่นอนบนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับวิมล ปานะถิก (๒๕๕๒) กล่าวว่าผู้บริหารควรมีนโยบาย เพื่อการเปลี่ยนแปลงในการสนับสนุนการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรมมีโครงการที่กำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัดในการพัฒนาภายใต้บริบทและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ด้านคุณธรรมของนักเรียนในสภาพปัจจุบันนักเรียนมีความมุ่งมั่นศรัทธาในศาสนา และมีความนอบน้อม สอดคล้องกับสภาพที่พึงประสงค์คือมีความมุ่งมั่นศรัทธาในศาสนาเช่นเดียวกับแนวคิดของ พระมหาทองสาคานาธิโก (๒๕๕๔) ที่เขียนหนังสือเรื่องเครื่องหมายของคนดี โดยให้แนวคิดในเรื่องศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ผู้ที่มีความศรัทธา หลักธรรมหรือคุณธรรมเหล่านั้นจะช่วยขัดเกลา และเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมคนดี ลักษณะของคนดีเป็นลักษณะของผู้มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความเมตตากรุณา เช่นเดียวกับ นงเยาว์ ชาญณรงค์ (๒๕๕๖) ที่กล่าวว่า ใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ด้บความร่าร้อน ศาสนาเป็นบ่อเกิดของจริยธรรม ศีลธรรมและคุณธรรม และเพื่อให้สมาชิกในสังคมเกิดความรักความสามัคคีต่อกัน

๒. การอภิปรายผลการพัฒนากลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อส่งเสริมคุณธรรม

ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา พบว่ามี กลยุทธ์ ๔ กลยุทธ์ ดังนี้

๑) กลยุทธ์เสริมสร้างความมั่นคงทางคุณธรรม มีแนวทางปฏิบัติคือ พัฒนานโยบายมุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้ เสริมสร้างความมั่นคงทางคุณธรรมต้องคำนึงถึงการสร้างนโยบายส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้โดยวางแผนร่วมกันระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๕๑) ที่กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ มีนโยบายมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพ มีคุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับแนวคิด กนกวรรณ ศุภสิริโรจน์ (๒๕๔๔) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติ การจัดทำแผนงานโครงการนิเทศ สนับสนุนกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้นักเรียนมีคุณธรรมและนโยบายอบรมและพัฒนาความสามารถของบุคลากรทุกฝ่ายให้มีคุณธรรมเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ปฏิบัติกิจสำนึกทางคุณธรรม อันเป็นกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางคุณธรรมเช่นกันโดยมีกิจกรรม คือ สร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของการมีคุณธรรมเป็นสิ่งที่ควรยกย่องปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้แทรกความรู้ควบคู่คุณธรรมและบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยเน้นกิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเชิงคุณธรรม และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมสอดคล้องกับ สมจิตร เสาร์จันทร์ (๒๕๕๒) อ้างถึงใน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒) ทำการวิจัยเรื่อง การใช้ชยะบุญเพื่อเป็นทุนปลูกฝังจริยธรรม

(A moral development by"Kha Ya Boon" Activity) การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้นักเรียนมีคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ ตระหนักถึงคุณค่าแห่งความดี และสุดท้าย เร่งพัฒนานักเรียนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของคุณธรรมโดยเน้นพลังเชิงบวก และความร่วมมือของครู ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่นเดียวกับแนวคิดของ Sockett (1966) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสอนให้นักเรียนเกิดคุณธรรม ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในคุณธรรม สามารถถ่ายทอดเรื่องที่เข้าใจยากแก่นักเรียนให้นำไปใช้ในชีวิตจริงได้จริง เช่นเดียวกับการสร้างความเข้าใจในการพัฒนาระบบพัฒนาศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาของ สมสุตา ผู้พัฒน์ (๒๕๕๓) ที่กล่าวถึงการสร้างจิตสำนึกทางคุณธรรมโดยให้การจัดการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการพัฒนานิสัยคนในชาติ หากคนในชาติมีนิสัยดีงามแล้วย่อมจำแนกว่าสิ่งใดถูกผิด ดี-ชั่ว ควร-ไม่ควร คุณ-โทษ บุญ-บาป ได้ตรงกัน แล้วประพฤติแต่สิ่งดีงามจนเป็นนิสัย ประเทศชาติย่อมแข็งแกร่งทางศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรืองแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง หากคนในชาติได้รับการพัฒนานิสัยไฟ่ทำความดี นิสัยไฟ่รักษาสุขภาพ และนิสัยไฟ่เรียนรู้ ย่อมทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า

๒) กลยุทธ์เสริมสร้างสมรรถนะบุคลากรด้านคุณธรรม พัฒนาคูและบุคลากรที่มุ่งเน้นคุณธรรมจะนำไปสู่การเสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากรด้านคุณธรรม คือ สนับสนุนการอบรมครูและบุคลากรให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนเน้นพัฒนาคูและบุคลากรในการเรียนการสอนคุณธรรมที่ให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างจริงจังและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต

ของนักเรียน สอดคล้องกับ นภาเดช บุญเชิดชู (๒๕๕๒) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารโดยใช้ลักษณะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยประเมินสมรรถนะผู้บริหาร จัดแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มระดับสูง ระดับกลาง และระดับต่ำ โดยอบรมพัฒนากลุ่มสมรรถนะสูงเพื่อให้ผู้บริหารกลุ่มนี้พัฒนาผู้บริหารที่มีสมรรถนะระดับกลาง ในลักษณะการสอนงาน (coaching) การเป็นที่เลี้ยง (mentoring) เพื่อถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ผ่านการฝึกปฏิบัติงาน การให้คำปรึกษา (counseling) และการประชุม สัมมนา (meeting and seminar) วิธีการพัฒนาสมรรถนะความสามารถในการบริหารงานวิชาการที่เหมาะสมตามลำดับของค่าอรรถประโยชน์รวม ประกอบด้วย ๑) การประชุมสัมมนา (Meeting and seminar) ๒) การสอนงาน (Coaching) ๓) การศึกษาต่อ (Continuous studying) ๔) การปฏิบัติกิจกรรม/กิจกรรมกลุ่ม (Activity/team based activity) ๕) การให้คำปรึกษา แนะนำ (Consulting) ๖) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self study) ๗) การจัดทำศูนย์กลางการจัดการความรู้ (KM portal) ๘) การศึกษาดูงาน (Site tour/visiting) และ ๙) การฝึกอบรมในงาน (On the job training) การสร้างผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง สิ่งสำคัญอันจะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านคุณธรรม สร้างผู้นำและแกนนำคุณธรรมในโรงเรียนและในชุมชน สร้างความเข้าใจและการยอมรับการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับ ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี (๒๕๕๑) ที่กล่าวถึงการพัฒนาการสนับสนุนสู่การเปลี่ยนแปลง (Developing Support for Change) การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นสำหรับความอยู่รอดขององค์กร ผู้บริหารหรือองค์กร

จะนำการเปลี่ยนแปลงไปปฏิบัติให้เกิดผลได้ตามที่ตั้งเป้าไว้ ต้องสร้างความเข้าใจกับบุคลากรต่อความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงและต้องสนับสนุนที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในเช่นเดียวกับ รัชช บุนยณมณี (๒๕๕๐) กล่าวถึงผู้บริหารที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่คุณภาพการศึกษา ต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะที่สำคัญคือ ๑) เป็นผู้นำวิสัยทัศน์ (visionary Leadership) และสามารถกระจายวิสัยทัศน์ไปยังบุคคลต่างๆ ได้ ๒) ใช้หลักการกระจายอำนาจ (Empowerment) และการมีส่วนร่วม (Participation) ๓) เป็นผู้มีความสัมพันธ์กับบุคลากรทั้งภายในและนอกองค์กร ๔) มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ๕) ผู้นำคุณภาพจะต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีและใช้ข้อมูลสถิติ ในการวิเคราะห์และตัดสินใจ ๖) ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือลูกน้อง ๗) ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการใช้แรงจูงใจ ๘) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Leadership)

๓) กลยุทธ์พัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ทางคุณธรรม ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ (Knowledge Management) คือมีแนวทางเพื่อพัฒนาสู่วัฒนธรรมการเรียนรู้ทางคุณธรรมผ่านการ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่น เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้านคุณธรรมจากการทำงานร่วมกัน เช่น โครงการหรือโครงการอื่นๆ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันสอดคล้องกับ Hogan (1973 อ้างถึงในสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๓) ที่กล่าวว่า ความรู้ทางคุณธรรมขึ้นอยู่กับความเข้าใจในทางสังคมการพัฒนาทางคุณธรรมอาศัยการพัฒนาของแนวคิด ๕ มิติให้เห็น คือ ความคิดของมนุษย์และกฎ วิวัฒนาการทางวัฒนธรรม การขัดเกลาทางสังคม การปฏิบัติงานของบุคคล

และความเข้าใจคุณธรรม และแนวคิดการวิจัยของ Tony Bates (2001 อ้างถึงในสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๗) ทำการวิจัยเรื่อง Fundamentals of Education Planning 70: National Strategies for E-learning in Post-Secondary Education and Training. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์ในเรื่องสารสนเทศและเทคโนโลยีคมนาคม สำหรับการเรียนการสอนหลังระดับมัธยมศึกษาซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามระบบเศรษฐกิจของโลก เพื่อเรียนผ่านระบบ E-learner Program โดยส่งเสริมความสามารถของการศึกษา วิธีการสอนที่หลากหลาย พัฒนาเนื้อหาเป็นอย่างดี สามารถติดตามการสอนได้ตลอดเวลา เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ทางคุณธรรมนั้น รวมถึงความร่วมมือในการวางแผนปฏิบัติการ/โครงการ/พัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมคุณธรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนท้องถิ่น สร้างความตระหนักให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องต่อการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนและการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริง และสุดท้าย เสริมสร้างความเข้าใจในการบริหารจัดการหลักสูตรบูรณาการคุณธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Leming (2000 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ, ๒๕๕๑) ศึกษาผลกระทบของการบูรณาการหลักสูตรการสะท้อนจริยธรรมเชิงโครงสร้างสู่ประสบการณ์การบริการชุมชนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมสังคมของนักเรียนพบว่า การบูรณาการการตัดสินใจเชิงคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในการบริการชุมชนช่วยพัฒนาระดับความจำเป็นทางคุณธรรมและการสอนวิธี

การให้เหตุผลเกี่ยวกับ ประเด็นทางคุณธรรมเป็นประโยชน์ในการสร้างเอกลักษณ์ทางคุณธรรมซึ่งปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาทางคุณธรรมจริยธรรมคือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ เก่ง ดี มี สุข สอดคล้องกับ Lunenburg and Ornstein (2004) กล่าวถึงสถานศึกษาควรจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของนักเรียน จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนักเรียน (Student Activities) เกี่ยวข้องกับแนวคิดในด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน (Teacher-student Relationships) ความมั่นคงและการบำรุง (Security and Maintenance) คุณภาพของการบำรุงและระดับความมั่นคงที่บุคคลมีความรู้สึกต่อสถานศึกษาต่อการบริหาร (Administration) ด้านวิชาการของนักเรียน (Student Academic Orientation) ความตั้งใจของนักเรียนที่มีต่อภารกิจของนักเรียนและการไม่ล้มเหลว ค่านิยมด้านพฤติกรรมของนักเรียน (Student Behavioral Values) การแนะแนว (Guidance) ให้บริหารคำปรึกษาแก่นักเรียน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมห้องของนักเรียน (Student – Peer Relationships) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษา ตลอดจนการบริหารการเรียนการสอน (Instructional Management) ควบคู่กับกิจกรรมนักเรียน (Student Activities)

๔) กลยุทธ์เชื่อมโยงเครือข่ายคุณธรรม โดยมีแนวทางในการแสวงหาแกนนำคุณธรรมอันเนื่องมาจากการจะบริหารงานสำเร็จนั้นไม่เพียงแต่เฉพาะผู้นำเท่านั้น แกนนำจึงเป็นทางเลือกของความร่วมมือกันผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยง

เครือข่ายคุณธรรม โดยปฏิบัติกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ จัดประชุม สรรหา คัดเลือก ผู้นำที่มาจากชุมชน ท้องถิ่น หรือผู้ที่ชำนาญด้านคุณธรรมจากหน่วยงานอื่นๆ มาจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนให้มีความ มั่นคงทางคุณธรรมร่วมกับชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ส่งเสริมนักเรียนต้นแบบ แก่นำคุณธรรม กลุ่มผู้นำชุมชนที่มีคุณธรรมดีเด่น และที่สำคัญยกย่องเชิดชู สร้างขวัญและกำลังใจ สำหรับผู้นำทางคุณธรรม สอดคล้องกับ ผกา สัตยธรรม (๒๕๕๐) กล่าวว่าครูจะต้องเป็นผู้นำ ความรู้และนำหลักปฏิบัติทางด้านคุณธรรมและ จริยธรรมมาใช้ก่อน แล้วนำเอาคุณธรรมเหล่านั้น มาอบรมสั่งสอนแนวทางปฏิบัติให้แก่ลูกศิษย์ อัน เป็นเยาวชนของชาติให้เป็นเยาวชนที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรมในทุกโอกาสที่ทำได้ในขณะเดียวกัน ประพฤติปฏิบัติดีเพื่อเป็นตัวอย่างแบบอย่างที่ดีแก่ ลูกศิษย์เพื่อให้มีเยาวชนที่ดีในวันนี้ ซึ่งจะเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณธรรมและจริยธรรมในอนาคต อันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นคุณธรรมของสังคม และการอยู่รอดของประเทศชาติต่อไป เพราะเด็กดี วันนี้คือผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า การสร้างเครือข่าย ความร่วมมือ โดยจัดกิจกรรมสำคัญ ตั้งแต่ระดับโรงเรียน ให้มีการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งระบบ สนับสนุนการบริหารแบบมีส่วนร่วม เชื่อมเครือข่ายโรงเรียน ชุมชน จังหวัด และ ระดับภูมิภาค สอดคล้องกับ อุทัย บุญประเสริฐ (๒๕๓๒) กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ ดีขึ้นนั้นต้องปรับกระบวนการและวิธีการที่อำนาจ จากการตัดสินใจ ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ส่งเสริมนักเรียนให้เข้ากิจกรรม/โครงการจาก หน่วยงานและองค์การทางการศึกษาพัฒนา คุณธรรมของนักเรียน ทั้งระดับ ชุมชน จังหวัด

และระดับภูมิภาค และระดับประเทศจนกระทั่ง วางระบบการเสริมสร้างความรู้ที่เน้นการปฏิบัติ จริง (Cop: Community of Practices) ร่วมกัน กับชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิด Cohen and Uphoff (1980) กล่าวถึง ๕ ขั้นตอนในการมี ส่วนร่วมคือ ๑) การมีส่วนร่วมคิด ริเริ่มและตัดสินใจ ๒) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ๓) การมีส่วนร่วม ดำเนินการ ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และ ๕) การมีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการจัด การศึกษาตลอดจนเผยแพร่คุณธรรมสู่วงกว้าง ไม่อยู่เพียงในสถานศึกษาแต่ต้องขยายออกสู่ ภายนอกโดยผ่านการสร้างความตระหนักในการ เผยแพร่คุณธรรม สร้างความเข้าใจในการใช้สื่อ เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณธรรม ของนักเรียน ให้ความรู้ทางคุณธรรมในรูปแบบ ของเทคโนโลยีแก่นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถ เรียนรู้ได้ ตลอดจนระดมทรัพยากรร่วมกันระหว่าง โรงเรียน ชุมชน จังหวัด และระดับภูมิภาค โดย การจัดประชุมเสวนา เวทีแสดงความรู้ความ สามารถในด้านคุณธรรม ทำให้ผู้เรียนสร้างความรู้ ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น สอดคล้อง กับแนวคิด ศาลินา บุญเกื้อ (๒๕๕๔) กล่าวถึง กลยุทธ์เสริมสร้างภาวะผู้นำในการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือ คือการสร้างความร่วมมือจากภาคี เครือข่ายในองค์กรอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล สารสนเทศ การพึ่งพาอาศัย การระดมทรัพยากร ร่วมกัน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน สอดคล้องกับการสร้างชาติด้วยการศึกษา ของ พนม พงษ์ไพบูลย์ (ม.ป.ป) มุ่งเน้นให้การ ศึกษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือที่นำความรู้ ความคิด การปฏิบัติของ คนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง รักษามรดกหรือ รากเหง้าทางคุณธรรม รวมถึงการสร้างศรัทธา

ในทางศาสนาให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างชาติด้วยระบบยุติธรรมเพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและหลากหลาย รัฐควรให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ความรู้ซึ่งเครื่องมือในการสร้างความรู้มีมากกว่าวัตถุสิ่งของ ไม่ใช่เพียงหนังสือเรียน โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แต่เป็นสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง มีเสรีภาพในการเรียนรู้ รัฐควรให้ความสำคัญกับห้องสมุดทั้งห้องสมุดสาธารณะและห้องสมุดในสถานศึกษาและสร้างระบบเครือข่ายโทรคมนาคมที่มีประสิทธิภาพจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

๑.๑ โรงเรียน ทุกระดับการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกระดับการศึกษา ควรปลูกฝังคุณธรรม ให้เกิดกับทุกโรงเรียน ทุกระดับการศึกษา ตามแนวคิดของ Kohlberg (1976) ที่กล่าวว่า คุณธรรมจะเรียนรู้ได้ในทุกระดับอายุอย่างต่อเนื่อง และการมีคุณธรรมคือ มีพฤติกรรมประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเมตตา ความอดทน ความเข้มแข็ง ความพอเพียง ความรอบคอบและอื่นๆ ครูจะสอนคุณธรรมเหล่านี้ผ่านตัวอย่างและการสื่อสารโดยตรง ควรให้นักเรียนมีคุณธรรมเหล่านี้และเปิดโอกาสที่จะปฏิบัติ และการแสดงออกและแนวคิดของการสร้างความเข้าใจในการพัฒนาระบบพัฒนาศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษาของ สมสุตา ผู้พัฒน์ (๒๕๕๓) ที่กล่าวถึงการสร้างจิตสำนึกทางคุณธรรมโดยให้การจัดการศึกษาเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการพัฒนานิสัยคนในชาติหากคนในชาติมีนิสัยดีงามแล้วย่อมจำแนกว่าสิ่งใดถูก-ผิด

ดี-ชั่ว ควร-ไม่ควร คุณ-โทษ บุญ-บาป ได้ตรงกัน แล้วประพฤติแต่สิ่งดีงามจนเป็นนิสัย ประเทศชาติย่อมแข็งแกร่งทางศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรืองแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง หากคนในชาติได้รับการพัฒนานิสัยดีทำความดี เช่นเดียวกับแนวคิดของพระมหาทองสา นาทวีริโย (๒๕๕๔) ที่กล่าวถึงศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ผู้ที่มีความศรัทธา หลักธรรมหรือคุณธรรม จะช่วยขัดเกลาจิตใจและเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมคนดี ลักษณะของคนดีเป็นลักษณะของผู้มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความเมตตากรุณา นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลงในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายความสัมพันธ์ เป็นด้านที่โรงเรียนต้องการให้พัฒนาเช่นกัน

๑.๒ ระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาควรจัดกิจกรรมหรือโครงการส่งเสริมตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยคุณลักษณะ ๓ ประการได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนขาดความมีเหตุผลในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ นักเรียนฟุ่มเฟือยใช้จ่ายอย่างไม่ประมาณตน และภูมิคุ้มกันในตัวเองในด้านความรู้ และการเตรียมความพร้อมในการรับผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง โรงเรียนจึงควรนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนให้มากที่สุดโดยนอกจากการจัดกิจกรรมหรือโครงการตรวจสอบแทรกในการจัดการเรียนการสอนจนกระทั่งกลายเป็นการดำเนินตามวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียน

๑.๓ ระดับโรงเรียนทุกระดับการศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการบริหารการศึกษาเอกชน และระดับที่สูงขึ้น ควรให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาควบคู่กับศาสนา จากผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของนักเรียนมีความมุ่งมั่นศรัทธาในศาสนา ดังนั้นในการจัดการศึกษาทุกระดับควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในด้านศาสนาต่างๆ ที่นักเรียนนับถือ สร้างกลไกเชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัด สถาบันศาสนา โรงเรียน ตามแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ “บวร” ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน สอดแทรกศาสนาเข้าสู่บทเรียน นำแนวคิดหลักศาสนาต่างๆ เป็นแนวปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของนักเรียน ไม่แบ่งแยกศาสนา ควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญของทุกศาสนา

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรมีการวิจัยสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในโรงเรียนที่เปิดทำการสอนในระดับอื่นๆ เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาที่เปิดสอนจริงในปัจจุบัน ซึ่งการศึกษายังไม่ครอบคลุมถึงโรงเรียนที่เปิดเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพียงอย่างเดียว

๒.๒ ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ในโรงเรียนในกำกับของรัฐและโรงเรียนเอกชนซึ่งปัจจุบันได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาอย่างมาก ตลอดจน เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการวิจัยเฉพาะโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเพียงอย่างเดียวจึงยังไม่

ครอบคลุมปัญหาในโรงเรียนระดับการศึกษาอื่นๆ

๒.๓ ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาของโรงเรียนที่มีบริบทต่างกัน เช่น ด้านโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาส ซึ่งมีบริบทในการศึกษาแตกต่างกันและควรศึกษาตามขนาดโรงเรียนเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษในเรื่องของกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีการจัดการศึกษาหรือมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

๒.๔ ควรทำการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นอกเหนือจากโรงเรียนที่มีการบริหารดีเด่น และประสบความสำเร็จในด้านคุณธรรม จริยธรรมดีเด่นที่ได้รับรางวัลจากสถาบันอื่นด้วย เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรมจากโครงการประกวดโรงเรียนดีเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรมของธนาคารออมสินร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเพียงอย่างเดียว ซึ่งมีเกณฑ์การประเมิน ๒ ส่วน คือ ๑. ลักษณะพื้นฐานของโรงเรียน (๖๐ คะแนน) โดยพิจารณาจากด้านกายภาพ (สภาพแวดล้อม) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม และ ๒. ลักษณะดีเด่น (๔๐ คะแนน) พิจารณาจาก ผลงานดีเด่น และ/หรือกิจกรรม ด้านคุณธรรมและจริยธรรมโดยการตัดสินของคณะกรรมการจากกลุ่มสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จะพิจารณาจากเอกสาร สัมภาษณ์ และตรวจเยี่ยมในสถานที่จริง อาจไม่ครอบคลุมโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาดีเด่น ด้านอื่น เช่น โรงเรียนพระราชทาน โรงเรียนจริยธรรมดีเด่น โรงเรียนที่เป็นเลิศด้านจริยธรรมจากหน่วยงานอื่น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกวรรณ ศุภสิริโรจน์. (๒๕๔๔). การศึกษาดำเนินการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียน
สังกัดมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในประเทศไทย: การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนดาราวิทยาลัย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์และการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร
ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๐). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๐.
กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- กระทรวงศึกษาธิการ.(๒๕๕๒). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.๒๕๕๒ - ๒๕๖๐).
กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- ชฎาภรณ์ ไชยิตานนท์ สงวนแก้ว. (๒๕๕๓). กระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลง. สืบค้นวันที่
๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓, จาก <http://edinnotech.blogspot.com>.
- ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี. (๒๕๕๐). คู่มือสู่องค์กร แห่งความเป็นเลิศ. กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน
ธวัช บุญยมน. (๒๕๕๐). ภาวะผู้นำและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และคณะ. (๒๕๕๐). การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม.
- นงเยาว์ ชาญณรงค์. (๒๕๕๕). สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : ประสานมิตร.
- นภาเดช บุญเชิดชู. (๒๕๕๒). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารโรงเรียนตามมาตรฐาน
วิชาชีพทางการศึกษา.วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (๒๕๕๓). การส่งเสริมคุณธรรม ปรากฏแห่งแผ่นดิน. สืบค้นวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๓,
จาก <http://archive.voicetv.co.th/content/>.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (๒๕๕๐). การจัดการสมัยใหม่: Modern Management. พิมพ์ครั้งที่ ๖.
กรุงเทพมหานคร: ทริป เบิ้ล กรุ๊ป จำกัด.
- ผกา ลัตยธรรม. (๒๕๕๐). คุณธรรมของครู. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (ม.ป.ป). การสร้างชาติด้วยการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์วัฒนาพานิช.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๕๕). พุทธธรรมประดิษฐ์ ๒๖ ศตวรรษกาล. พิมพ์ครั้งที่ ๓๒.
กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- พระมหาทองสา นาทวิริโย. (๒๕๕๔). เครื่องหมายของคนดี หนังสือสอนพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร:
สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วิมล ปานะถิก. (๒๕๕๒). การบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
ที่พึงประสงค์:กรณีโรงเรียนยางหล่อวิทยาคาร อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู.

- วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (๑ ก.ค.-ธ.ค. ๕๒), ๑๕๓-๑๗๑.
- วิริยา ศรีวิเชียร. (๒๕๕๑). การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียน: บทเรียนรู้จากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติดี. ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (๒๕๔๔). รายงานการวิจัย การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัย ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: วี ที ซี คอมมิวนิเคชั่น.
- ศาลินา บุญเกื้อ. (๒๕๕๔). การวิเคราะห์ภาวะผู้นำในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนธิรัก เทพเรณู. (๒๕๔๗). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมสำหรับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๔๗). แนวทางการบริหารและการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาสู่โรงเรียนคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๐). ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาคลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๓). แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.๒๕๕๒- ๒๕๕๙): ฉบับสรุป/กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (๒๕๔๙). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สมสุดา ผู้พัฒน์. (๒๕๕๓). คู่มือระบบพัฒนา ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สกศศ. ลาดพร้าว.
- อุทัย บุญประเสริฐ (๒๕๓๒). การวางแผนการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity. *World Development*, 8(3), 219 – 222.
- Kohlberg, L. (1976). Development of Moral Character and Moral Ideology. In M. L. Hoffman & L.W. Hoffman (Eds.). *Review of Child Development Research from Journal of Philosophy*, 70(18), 630–646.
- Nickols, F. (2007). *Change management*. Retrieved April 9, 2007, from. <http://ho.e.att.net/nikols/change.html>.

- Senge, P. M. (2002). *The fifth discipline fieldbook: strategies and tools for building a learning organization*. London: Nicholas Brealey.
- Sockett, T. (1966). Can Virtue Be Taught?. *The Educational Forum*. 60(1), 124-129.
- Lunenburg, F.C. & Ornstein, A.C. (2004). *Educational administration: concept and practices*. (4th ed.). Chicago: Chicago: Wadsworth Publishing.

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร. คำตัน วิชัยคำจร กิตินิส ห้วนหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โรงเรียนลิณธรร
เชนตปีเตอร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปองสิน วิเศษศิริ อาจารย์ประจำสาขาวิชาบริหารการศึกษา ภาควิชานโยบาย
การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริเดช สุชีวะ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการวัดและประเมินผล ภาควิชาวิจัย
และจิตวิทยาการศึกษา

หมายเหตุ: ได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย